

НИКОЛ ДАНЕВА
МАДЛЕН ПЕН

ALASKA

*Едно българско момиче
в земята на Последната граница*

- © Никол Данева, Мадлен Руменова Пен, автори, 2015 г.
- © Снимки на корицата: Доналд Пен, 2015 г.
- © Снимки в текста: Доналд Пен, Мадлен Пен, Никол Данева, 2015 г.
- © Орлин Атанасов, художник, 2015 г.

Книгоиздателска къща Труд, 2015 г.

ISBN 978-954-398-398-8

НИКОЛ ДАНЕВА
МАДЛЕН ПЕН

ALASKA

*Едно българско момиче
в земята на Последната граница*

КНИГОИЗДАТЕЛСКА КЪЩА **trud** СОФИЯ 2015

КЪМ АЛЯСКА, НАПРЕД И НАГОРЕ!

*Преваляха вододели, застигани от летни
виелици, трепереха под среднощното слънце на
голи планински склонове между границата на
горите и вечните снегове, слизаха в сгрени от
лялото долини сред рояци от комари и мухи и
в сянката на ледници беряха по-зрели ягоди и
по-хубави цветя от тия, с които би могъл да се
похвали Югът.*

*„ДИВОТО ЗОВЕ“
Джек Лондон*

Това е разказ за моето пътуване до Аляска, за чудните изненади, които тази земя крие, както и за живота на едно българско момиче, свило по волята на обстоятелствата семейното си гнездо далеч от родината.

Ако някой преди двайсет-трийсет години ми бе казал, че ще се озова в места, за които само бях чела в книгите на Джек Лондон – там, където величавата дива природа е съхранила примамливия зов на първичната си мощ, щях вероятно да се изсмея на развигтената му фантазия. Но какво ли не се случва в живота на човек! Жизненият път прилича на объркан лабиринт, в който на всяко разклонение сме принудени да правим избор. От този наш избор зависи накъде ще тръгнем, към какво ще се стремим или какво ще си пожелаем. И най-важното: колко силно ще го пожелаем – тогава един ден мечтата ни непременно ще се сбъдне. Така както се сбъдна и моето огромно желание да видя Аляска – сбъднат резултат от поредица направени в миналото избори както от мен, така и от дъщеря ми.

Бих искала да запозная и вас с прелестите на чудния северен свят, до който имах щастието да се докосна. И след няколкото ро-

мана с исторически и приключенски сюжети*, заех се да предоставя на вниманието ви нещо ново за мен по жанр. Докато прavax записките си, хрумна ми да разширя темата, и така се получи един не съвсем традиционен пътепис, чийто текст е съставен от впечатленията на трима души – моя милост, дъщеря ми Мадлен (която не се побоя да направи своя съдбоносен избор в лицето на обаятелния американец Доналд П.) и... леко позабравения в родината си Джек Лондон**, когото преоткрих, търсейки корените на моята дълбока възхита от тази северна земя.

Надявам се това скромно четиво да бъде полезно на онези, които искат да открият нови хоризонти, да ги подтикне да посетят или поне да пожелаят да научат повече за един странен, вдъхновяващ и омагьосващ свят, намиращ се почти на върха на земното кълбо.

Започвайки, бързам да отбележа, че дотам се стига сравнително лесно – ако нямате проблеми с документите, финансите и връзката между полетите. По въздушна линия разстоянието между София и град Анкоридж в Аляска, недалеч от който живее със семейството си дъщеря ми Мадлен, е близо 10 000 км. Измерено във време, това прави общо 12 часа, прекарани във въздуха, но тъй като се налага междинно прекачване, пътешествието дотам може да трае и повече. Или в парично отношение – около 2000 долара за двупосочен билет през Франкфурт или Париж, при това, ако е купен няколко месеца предварително.

Когато по Скайпа обсъждахме с дъщеря ми маршрута на полета, тя предложи варианта София – Франкфурт, Франкфурт – Анкоридж (тази дестинация се обслужва само през топлия сезон, от май до септември, тъй като се лети над Северния полюс и са необходими добри атмосферни условия). Вариантът бе най-удобен и от една друга гледна точка: самолетите по тези линии се обслужват от немски екипаж, пък аз знам немски относително добре, което наистина ми помогна неопценимо при проблемите на връщане, но

*Никол Данева е автор на книгите: „Третият, или Реквием за един убиец“ („Захарий Стоянов“, 2006); „Черната котка“, 2007; „13 рози“, 2008; „Заклинанието“, 2010; „Трите вещици и Лабиринтът“, 2011, „Шифърът на кръста“, 2014 (КК „Труд“).

**Цит. по: Джек Лондон. Избрани произведения в 10 тома. Народна култура, С., 1963; Джек Лондон. Хиляда дузини. Христо Г. Данов, Пловдив, 1981.

пък ми изигра и една лоша шега на отиване, но за това ще разкажа по-нататък.

А за влизане в Щатите се изисква (поне засега) американска виза. Със съпруга ми се надявахме на десетгодишна. Получихме по пощата нотариално заверена покана от зетя американец и въоръжени с куп документи за благонадеждност (тоест справки за имотното ни състояние и за рода дейност, с която се занимаваме), доказващи нашето нулево намерение да се превърнем в нежелани нелегални имигранти, ние със съпруга ми кандидатствахме за възделената виза. Получихме я през един студен есенен ден учудващо лесно и бързо, без никакви проблеми и спънки (при това наистина за десет години!) и започнахме да градим планове за бъдещото пътуване, което трябваше да стане в началото на лятото. После обаче се оказа, че по ред причини той не може да замине, така че на това далечно и дългоочаквано пътешествие към другия край на света аз трябваше да се отправя съвсем сама. Потулих всички съмнения, потиснах всички притеснения и с радостно вълнение започнах да се приготвям за приключението. Моето кредо е, че ако искам някое предстоящо събитие да протече добре, трябва да си го представям като вече станало, при това по най-добрия възможен начин – и този подход поне досега винаги ми е помагал.

А поводът да се отправя към Аляска беше изключително радостен, важен и неотложен: нашата дъщеря очакваше второто си дете.

В дните преди заминаването, заета с подготовката на багажа, задавах си от време на време някои въпроси, предусещайки евентуалните комични ситуации, в които по силата на моя разсеян характер можех да се озова – не ми е за пръв път да се набърквам в някакви истории. За пръв път обаче щях да летя отвъд океана, при това сама. Но не това ме тревожеше, а най-вече съдбата на някои от предметите, които имах намерение да пренеса през американската митница (поне в това отношение вече имах някакъв „контрабанден“ опит, набран от пътуванията ми към Германия, където дъщеря ни Мадлен следваше няколко години). Багажът ми се състоеше предимно от подаръци, при това не само от сорта на играчки, книги, дрехи и т.н., но и хранително-вкусови „стоки“ – именно те можеха да ми създадат проблеми. Имах специална поръчка от Мадлен за някои от тях. Беше се оказало, че наши со-

лети от една добре позната българска марка се услаждат на цялото им семейство повече от американските, а любимите им швейцарски шоколади, произвеждани по лиценз в България и поради това продавани у нас почти във всеки квартален магазин или павилион, при тях са кът и почти не се намират (или, ако все пак се появят на щанда, допълва дъщеря ми, качеството им е далеч под желаното). В резултат на известно престараване от моя страна една голяма част от куфара ми бе заета от тези лакомства, пакетчетата солети бяха натикани във всички кухни, бях ги пъхнала дори в картонения цилиндър на детския конструктор, че и в подаръчната кутия за вино, уплътнявайки с тях бутилката хубав, оригинален нашенски мавруд, предназначена за обичния ми зет. А като прибавим и буците българско сирене, български кашкавал и опаковките чай от дъхави български билки, можеше да се приеме, че май съм се запътила да зареждам някоя хранителна лавка, „подривайки“ основите на американската икономика с български стоки. Дали щях да успея да занеса цели и невредими всичките ми подаръци, без при това да си спечеля някоя глоба или нещо още по-лошо? Не съм ли прекалила с количествата, питах се тревожно аз. Отивах за пръв път в Щатите и щеше да е много зле, ако се окажеше, че влизам в графата „неблагонадеждни“!

Имах вече някаква представа какъде съм се запътила, знаех от Мадлен някои неща за живота в Аляска, а и бях попрочела нещичко за тази земя, така че любопитството ми бе напълно разбираемо. Над всичко обаче надделяваше огромното желание да прегърна най-сетне дъщеря си, малкия ѝ син и най-новото ми внуче, да видя с очите си как милото на сърцето ми младо семейство живее в онази своя къща на края на света, която дотогава бях гледала само на снимки, качени във Фейсбук или пратени по електронната поща. Когато тръгнах, бях с ясното съзнание, че отивам с главната задача да съм от помощ на дъщеря ми, че едва ли ще имам много време и възможности за пътешествия из Аляска, но с идеята, че не може да не събера достатъчно впечатления, за да ги опиша в книга.

Така и стана. Видяното надхвърли всички мои очаквания.

Аляска е земя, която трудно може да се опише с думи. Аляска трябва да се види и да се почувства. С всички сетива. Уж всичко е същото – гори, планини, реки... Нима може, мислех си аз на тръг-

ване, да ме изуми видът на някоя планина, та нали в младостта си като запалена планинарка съм обикаляла с дни и седмици из нашите планини, обичам ги и мога с часове да съзерцавам природата, пък съм виждала и Карпатите, и Алпите...

Оказа се, че може.

В Аляска всичко е необикновено, всичко е изненадващо различно, сравненията с вече познатото само изтъкват нейната неповторимост. Видях я през лятото. Тогава тя блести в ясен слънчев ден като наситен изумруд, а под дъждовната пелена е като млечнозеленикав опал. Дневната светлина е по-искрометна и ярка, от небосвода грее среднощно слънце, а нощите през този период са прозирни и мамещо тайнствени. Планините са по-дивни и по-неприсътпни, реките са по-широки и по-скороструйни, дори дърветата са по-високи, отколкото у нас. Растителността в Аляска лете е изненадващо буйна, водата е резливо вкусна, а въздухът е тъй свеж и кристалночист, че не само те опиянява, но мами възприятията. Няма никаква мараня, няма изпарения, поради което видимостта в хубав слънчев ден е невероятна. Тогава ти се струва, че далечната зелено-снежна планина е на хвърлей разстояние, големият кораб в дъното на залива се възприема като малка яхта, а плоската равнина под купола на бездънното небе, прорязано от блестящи облаци, е поразяващо безкрайна – никъде другаде не съм виждала толкова удивително отдалечен и кристално ясен хоризонт!

А възможностите за промяна на собствения живот, които Аляска предлага, са неизчерпаеми. Усещането за простор и свобода е зашеметяващо и което е по-важно, то се отнася не само до природата.

Ударът идва, приятели, злато ще блика от корените на всяка тревичка, ще се вадят по сто долара от едно пресяване и страшна глутница ще нахлуе от външния свят – най-малко петдесет хиляди души! Когато се открие златото, всички ще мислите, че самият ад пристига тука!

„СИЯЙНА ЗОРА“, Джек Лондон

Годишно към просторите на Аляска се устремяват над 5 милиона посетители, търсещи вече не злато, а незабравими преживявания. Повечето са американци от другите щати, но има и много

европейци, да не говорим пък за вездешщите туристи от Япония и Южна Корея, неразделни от своите фотоапарати. А всеки новодошъл иска да е последният заселник, сполучливо коментира настроенията сред „най-пресните“ алясканци дъщеря ми.

Девизът на Аляска гласи: *North to the Future* (На север, към бъдещето), а нейният nickname (тоест друго име, прякор) е *The Last Frontier* (Последната граница) – в смисъл не толкова на последния земен кът, до който може да стигне човек, пътешествайки на север, колкото като една метафора за непроучените докрай простори и перспективи, които тази земя все още крие. И наистина, в това отношение възможностите са огромни, напълно в съответствие с щатския слоган *Beyond Your Dreams, Within Your Reach*, което би могло да се преведе така: отвъд най-смелите мечти, на една ръка разстояние. Иначе казано, достижимо близо.

И това не са обичайните рекламни суперлативи. Аляска е всичко това: безкрайна мочурлива тундра, но и гъсти, „дъждовни“ гори. Разлети в долините нашироко реки, но и мощно възвисени, стръмни планини със страховити водопади. Вулкани, ледници, коварни блата, но и пълни с риба потоци, заливи и езера. Скалисти фиорди и вечно замръзнали планински ледени полета, обсипани с ярки летни цветя склонове и съвременни градове, в които типично американската градска част прелива в лесопаркова среда, за да се превърне неусетно в непроходима гора.

Навремето британските колонизатори бяха нарекли завладяната от тях Индия „Перла в короната“, визирайки скъпоценното ѝ достойнство в символа на имперската власт. Ако приложим обаче подобно сравнение към Аляска, би трябвало да кажем за нея, че тя е самата корона, увенчаваща републиканско-демократична Америка. Тя е символ на просперитета и на прословутото американско усърдие по пътя към тъй наречената „американска мечта“, тя е бляскава в своята природна първичност и богата не само на залежи в недрата си, но и на възможности, които предлага на всеки предприемчив и откривателски настроен човек. Запътена към бъдещето, северната Аляска наистина е една осъществена мечта. Но и люлка на нови, постоянно сбъдващи се мечти. Защото за хората с горещи сърца там няма граници за начинанията, нито последен предел за стремежите.

А за човек като мен, напускащ за пръв път уютната стара Ев-

ропа, впечатленията започват да се трупат още по време на презокеанския полет по дестинацията Франкфурт – Анкоридж. Летим на височина малко над 10 км със скорост 880 – 890 км/ч. Вече сме стигнали Северния ледовит океан, слънцето свети ярко в синьото небе и дори е някак странно, че отвън температурата на въздуха се колебае между -40° и -55° по Целзий, а вятърът брули самолета със скорост 40 – 90 км/ч, като на моменти достига ураганните 130 км/ч. На мониторите, окачени над средната редица седалки, периодично се изписват данните за полета и се показва карта на трасето в реално време. Аз седя до пътеката, точно под монитора, вода си записки и с лека завист хвърлям погледи към най-близките ми съседи отляво и към техния прозорец, през който, доколкото виждам, се носим над блестяща в лъчите на слънцето облачна покривка. Понякога тя се разкъсва и тогава се надигам от мястото си или се разхождам по пътеката, за да надникна крадешком през нечий илюминатор. Успокоява ме, че не съм единствената, която проявява подобно любопитство. Иначе хората са любезни и ми влизат в положението, а когато към края на полета прелитахме покрай връх Маккинли (McKinley), едно момче дори ми предостави мястото си, за да направя снимки. Следващия път, когато летя към Аляска, непременно ще поискам седалка с добра видимост, заричам се аз.

Съседът отляво ту снима със смартфона си гледките долу, ту усърдно трака по клавиатурата на своя лаптоп, изглежда, също като мен бърза да облече в думи впечатленията си. И май на борда сме неколцина такива „писачи“. Протягам врат и любопитствам какво прави моята позната от франкфуртската чакалня, която след запознанството ни бе споделила, че отива в Аляска с намерението да напише книга. Мястото ѝ е доста напред вдясно, късметлийски разположено до прозорец, който не е запрещен от крилото, така че тя доволно снима с камерата си.

Удивителна жена! На вид изглежда доста запазена и младолика, макар да е някъде около 60-те или малко отгоре (по-скоро налучквам чрез пресмятане годините ѝ, тъй като беше споменала, че има дъщеря на 37). Казва се N. Simon и е германка, идва от малко градче край Кобленц. След като преди време се запалила от идеята да посети Аляска, тя дълго, в захлас чела и гледала филми за нея. И само за Аляска говорела, само за тази северна земя мислела през

последните няколко години. Най-накрая, подкрепяна от дъщеря си, решила да осъществи мечтата на живота си.

Заговорих я още във Франкфурт пред вратата на Security control, тъй като забелязах, че държи в ръката си бордна карта, на която пишеше Anchorage („Казва се Ёнкъридж“, поправяше тя всеки път онези, които не го произнасяха правилно). Разгеле, рекох си аз, поне ще има кого да следвам за по-сигурно сред това гъмжило от хора, запътили се към съответния Gate, и изпълнило относително малката проходна зала.

А ситуацията в този ден беше извънредна, тъй като летищните служители бяха в поредната си стачка. Ами ако си пропусна полета, започнах да се безпокоя аз, но безпокойството ми бе за кратко. Организираните немци все още не бяха предприели по-драстични методи на стачкуване, по едно време заключената врата се отвори и униформена служителка привика тези, които трябваше да летят за Делхи. Стачката си е стачка, но самолетите по далечните дестинации все още си спазваха разписанието. Докога ли? Няма ли тази толерантност в един момент да се изчерпи? Така и стана. Бях вече в България, когато ситуацията още повече се бе изострила – и отново служителите на „Луфтханза“ стачкуваха, а в новинарските емисии показваха чакалните на франкфуртското летище, пълни с отегчени или раздразнени хора, изгървали полетите си. Да не си на тяхно място! И ако имаш човек до себе си в такъв момент, ситуацията някак изглежда по-лесно преодолима и не толкова стресираща.

Водейки се от тези мисли, аз се огледах за евентуална временна дружка по нещастие. Помещението, в което изчакахме края на стачката, не бе предназначено за чакалня и бързо се бе претърпало с хора от всички нации, запътили се към всички краища на света. Ние със Симон бяхме от първите и стояхме току пред една от вратите, така че минахме веднага щом в точно обявения час стачката приключи. Следваше паспортен контрол и отново продължително чакане, по време на което със Симон си правехме компания.

Бяхме установили, че и двете сме страстни пушачки, и да си призная, дори потъпкахме драстично правилата. Дотолкова бях загоряла за малко тютюнев дим и помнейки, че нито във въздуха, нито в дома на дъщеря ми ще мога да пуша, реших се на „прегрешение“, като запалих цигара в тоалетната на летището, докато

Симон пазеше отвън. След това беше нейният ред, но влязоха хора и тя не посмя да последва примера ми, все пак глобата за подобно неуважение към сложените навсякъде табелки „Пушенето забранено“ е солидна.

А точно към финансите Симон имаше доста внимателно отношение особено след преживяното наскоро. Историята ѝ е впечатляваща, затова бих искала да я споделя тук с надеждата, че няма да се случи на никого, отправил се на дълго пътешествие.

Бях изненадана, когато в един момент я чух да споменава, че предишният ѝ полет към Анкоридж със самолета на компанията Condor протекъл просто великолепно. Учудено я попитах колко често пътува по тази дестинация, и тя с охота ми разказа как само преди две седмици се била върнала безславно от Аляска, след като ѝ се наложило да преживее там цял кошмар. Недоумението ми бе толкова явно, че тя се засмя. После с лекота, но и с известна доза самоирония, се впусна в разказ за патилата си.

Три седмици по-рано, след съответна подготовка зад гърба и с големи планове пред себе си, Симон кацнала в Анкоридж. Въодушевена от осъществяването на голямата си мечта, тя се впуснала с пълна пара в приключението. Имала намерение да прекоси сама Аляска нашир и надлъж с малката си кола, която наела доста изгодно веднага след пристигането. Нямала никакви резервации, нито познати, нито никакви контакти, идеята ѝ била да се носи като волен вятър из просторите на Аляска, които вече имала чувството, че познава като петте си пръста. Преценила, че може да спи в колата и така да спести от разходите за скъпи нощувки в мотели и хотели, носела си за целта дори спален чувал и друго туристическо оборудване. Но не успяла да отиде надалеч. Покрай първоначалните разходи попривършила наличните, които от съображения за сигурност не били кой знае колко много. И в един прекрасен ден решила да изтегли някаква сума от специално подготвената за случая карта, в която имала достатъчно пари, била ги внесла точно преди пътуването. Какво обаче било учудването ѝ, когато банкоматите един след друг отказвали услугата, като неизменно изписвали ужасяващото съобщение, че нейното konto е нула, че картата ѝ е празна! Ами сега?!

Докато се връщала по спешност в Анкоридж, за да проясни

ситуацията, Симон похарчила оскъдните си средства за бензин и храна, така че останала само с някакви си 20 долара, които не стигали за нищо, всичко в бленуваната Аляска се оказало значително по-скъпо, отколкото си представяла. Имала наистина предплатен билет за обратен полет, но той бил чак за след месец! И какво щяла да прави цял месец без пукнат грош, без познати, без никакви връзки в чуждата страна?! В банката само вдигали рамене – картата ѝ наистина не била заредена нито с цент и никои не можел да ѝ даде някакво смислено обяснение, нито надежда, че нещата ще се оправят.

Симон се видяла в чудо. Нито можела да си набави билет за обратен полет до Германия, тъй като закупуването му в последния момент вдигнало цената на космическите за нея в този момент 3000 долара, нито имала средства за храна, изобщо не виждала начин как щяла да преживее още един ден, камо ли цял месец. И когато попаднала на мила служителка, която проявила разбиране и потъпквайки правилата, се съгласила да чекира обратния ѝ билет за отлитания само след час самолет на Condor, благодарната Симон била толкова щастлива, че почти насила ѝ дала като бакшиш последните си 20 долара.

Вече в родината, тя отишла в банката, на която била поверила своите авоари, а там станало ясно, че всичките ѝ неволи били заради немарливостта на някакъв млад и неопитен чиновник. Директорът бил бесен, крещял, че ще го уволни, тя дори се застъпила за момчето, дожаляло ѝ...

А на Симон, като бонус към полагащото ѝ се доста значително обезщетение за претърпените неудобства, банката възстановила изцяло билета, при това в двете посоки. Всъщност Симон би могла да се откаже от него, получавайки стойността му в паричен еквивалент, но нищо не можело да попречи на мечтата ѝ – и тя отново летеше за любимата си Аляска. Възторжено развълнувана от предстоящите приключения, пълна с енергия да ги изживее, да напише своята книга.

И аз вярвам, че тя ще го стори. Повече не се видяхме с нея, тълпата ни раздели още при слизането от самолета на летището в Анкоридж. Но може би един ден ще вляза в някоя немска или друга европейска книжарница и на щанда с пътеписи ще намеря нейната книга.

С тази своя сила на духа Симон ми заприлича на героиня на Джек Лондон, сродна душа на първите златотърсачи, отпратили се към неизвестността, към суровите условия и предизвикателствата на Аляска, обзети от една-единствена цел – да постигнат мечтата си въпреки всички несгоди.

Вярно, стара истина е, че печели само онзи, който не се отказва по средата на пътя и следва своята пътеводна звезда. И я следва не сляпо, а с ум, сърце и дух.